

KRITIKA ČISTE VJERE (XXXVIII)

Obrada pitanja smisla vjere koja slijedi nije namijenjena za one koji imaju gotove odgovore, niti za one koji sve znaju. Ova rasprava namijenjena je za 'ulu-l-elbāb, vlasnike razuma, koji znaju da ne znaju i zato pitaju da bi saznali ono što ne znaju. Ova rasprava je kritika čiste vjere. Nipošto, kritika čiste vjere nije protivjera! Kritika čiste vjere je duhovni i misaoni napor da se izmjeri moć vjere u njenoj transcendentnoj i imanentnoj pojavnosti. Kritika čistog uma izvodi se iz pitanja: Šta mogu da znam? Šta mogu da činim? I čemu mogu da se nadam? Paralelno tome, kritika čiste vjere izvodi se iz pitanja: Kako mogu da vjerujem? Kako mogu da djelujem? I kako mogu da se spasim?

Obavijest

Nastavak tekstova *Teološke dileme*: "Kritika čiste vjere", autora Mustafe Cerića, reisu-l-uleme (1993.-2012.), koji su objavljeni u *Preporodu* (XXX nastavakā), od sada će biti objavljeni samo na portalu Centra za dijalog - Vesatija: www.cdv.ba.

Molimo naše vjerne čitatelje da to uvažavaju i nastave čitati, kao i do sada u polumjesečnom izdanju. Naš cilj je da napišemo stotinu nastavaka, te da to objavimo kao knjigu, ako Bog dâ. Budite s nama na ovom putu traženja smisla čiste vjere, kao uspjeha na Ovome i spasa na Drugome svijetu!

Piše: dr. Mustafa Cerić, reisu-l-ulema (1993. - 2012.)

Vjera je zavjet (17)

CXXVIII

Izbor mudrosti umjesto vlasti

Al-Naḍr b. al- Hārith (um. 624. PM¹) bio je mekkanski mušrik (pagan) o kojem Kur'an indikativno govori u osmoj suri *al-Anfāl* (Plijen), 31. ajet: - *A kada im se ukazuje na naše znakove, oni govore da su to već ranije čuli te da bi i oni mogli tako govoriti. Govore da to što Muhammed priča su bajke drevnih naroda.* Naime, al-Naḍr je odlazio u Perziju radi trgovine i vraćao se u Mekku s pričom o drevnim perzijskim carevima Rustemu i Isfandijaru s ciljem da zabavi Mekkelije i udalji ih od Muhammedove, a. s., kur'anske priče. Govorio je da je njegova priča bolja i uvjerljivija od Muhammedove. Ismijavao je Kur'an i borio se protiv muslimana na Bedru, gdje je i okončao svoj život.

---

¹ Inicijali "PM" označavaju datum godine "poslije Mīlada", tj., poslije rođenja Isaa sina Merjeminog, događaj prema kojem se računa nova era u povijesti čovječanstva.

Kao odgovor na al-Nadrijevu priču Muhammedu, a. s., se objavljuje najbolja priča (*aḥsanu-l-qaṣaṣ*) o mudrom Lukmanu, priča koja se razlikuje od priče o perzijskim drevnim carevima, jer ta priča o perzijskim carevima jeste bajka, dok je priča o mudrom Lukmanu moralna priča o stvarnom ljudskom životu. Stoga je jedno kur'ansko poglavlje (31.) posvećenu imenu, liku i djelu Lukmana. Lukmanov nadimak bio je Mu'ammār, živio je 1000 godina, bio je stolar, krojač, čoban i sudija kod sinova Israelovih u vrijeme vladavine Davuda alejhisselam. Kaže se da mu je bilo ponuđeno da bira između toga da bude kralj ili da bude mudar. Lukman je izabrao mudrost umjesto vlasti.

Nakon tog izbora Lukman je osjetio da su mu se izoštrila sva duhovna i tjelesna čula tako da je imao moć spoznaje unutarnjih i vanjskih pojava onakve kave one jesu u svojoj biti. Bio je crne puti, ali, kako je govorio, bijelog srca. Volio je svoga sina i po tome je ostao poznat u hijeropovijesti kao jedan od najuvjerljivijih dječijih pedagoga/odgajatelja. Lukmanovi savjeti sinu su didaktički, u smislu da definiraju smisao života i cilj znanja i mudrosti; oni su pedagoški, u smislu što se izvode iz Božanske didaktike, kao osnove za opću pedagogiju; i Lukmanovi savjeti sinu su zavjetni, jer pokazuju put uspjeha na Ovome i spasa na Drugome svijetu:

1) - *Sinak moj, ne pripisuj Svevišnjem Bogu druga, jer onaj koji pripisuje Bogu Svevišnjem druga čini veliku grešku, jer širk (politeizam) je velika zabluda [inne-l-širke lezulmun 'aẓīm²].*

Prvi princip u didaktici je spoj očevidnosti i apstraktnosti. Drugim riječima, da bi nam pojmovi o kojima pričamo bili jasni, moraju nam čula spoznaje biti tako oštra da nam je apstraktno dostupno kao očigledno, ali i da razumijemo da iza očiglednog postoji apstraktni uzrok koji ustanovljava i održava očigledno. To se u teologiji naziva kosmološki dokaz, a to je da iza ovog pojavnog svijeta (*'ālemu-l-šehādeh*) postoji nepojavni ili apstraktni svijet (*'ālemu-l-gajb*). Oba ova svijeta, pojavni i nepojavni, nastala su voljom Jednoga Boga, koji njima upravlja svojom apsolutnom voljom i silom.

Prema tome, onaj ko je u stanju da napravi spoj "očiglednog" i "apstraktnog" na način da u očigledno prisutnom (*šāhid*) prepoznaje samo naizgled odsutnog (*gā'ib*) može reći da živi stvarnost oba svijeta, tj. može reći da razumije princip *tewhīda*, kao najuzvišenije duhovno-umne vrijednosti koja je sadržana u formuli *lā ilāhe illallah*, nema boga osim Allaha, koji nije rodio, koji nije rođen i kojem nije ništa i niko ravan.

Lukman je svjestan da nije dovoljno znati da Bog postoji, kao apsolutna volja i moć, već je nužno znati da je Bog Jedan u Svojoj biti i Svom biću, u Svom djelu i Svom djelovanju, jer kad bi bile dvije apsolutne biti, dva apsolutna bića, dva apsolutna djela i dva apsolutna djelovanja, ovaj svemir bio bi u haosu, ovaj

---

² Kur'an, 31:31.

svijet bio bi u rasulu, jer bi se sukobljavale dvije apsolutne volje i dvije apsolutne moći. - *Kada bi svemirom vladalo više bogova osim Jednog Boga, svemir bi propao. Zato neka je slavljen i čist od krive predodžbe Jedan Jedini Bog koji upravlja svemirom*³. - *Svevišnji Bog nema sina. Bog ni s kim ne dijeli moć stvaranja, jer ako bi dijelio, onda bi došlo do disharmonije u svemiru. Tada bi se svaki "bog" odvojio od drugoga sa svojim stvoorenjem i svaki bi želio vladati nad drugim. Zato neka je slavljen i čist od krive predodžbe Jedan Jedini Bog koji upravlja svemirom*.⁴

Stoga, na početku svog didaktičko-zavjetnog postupka mudri Lukman prenosi svom sinu ono što su njegova oštra čula zapazila ne u svojstvu Božijeg vjerovjesnika, već u svojstvu običnog mudrog čovjeka kojeg je Svevišnji Bog obdario snagom mudrosti zato što je odustao od sile vlasti koja privlači manje mudre a više zaljubljene u ovosvjetovnu moć, koja kratko traje u odnosu na moć mudrosti u kojoj se krije ljudska sreća. Mogao je Lukman biti Božiji vjesnik i poslanik, ali nije. Lukman je morao biti to što jest - običan čovjek, pastir, stolar, krojač i sudija kako bi postao primjer svim ljudima da je moguće običnom čovjeku biti, uz Božiju milost, mudar i pravedan ako se prave vrijednosti poredaju na pravi način. Mogao je mudri Lukman kazivati svoje zavjetne poruke svim ljudima, ali nije. Lukman se prije svih obraća svome sinu, jer u tome je cijela tajna moralnog odgoja čovječanstva.

Ako je otac na visini moralnog uzora, onda će i sin biti na visini moralnog ponašanja. I tako redom od mudrog oca do mudrog sina koji će biti jednog dana mudri otac, koji će prenositi mudri savjet-zavjet svom mudrom sinu i tako čuvati i održavati red i poredak u ljudskoj zajednici, kao što Svevišnji Bog čuva i održava red i poredak u svemiru. Jer, u tome je tajna svih tajni: Svevišnji Bog ne duži čovjeka da čuva i održava red i poredak u svemiru, već ga duži da čuva i održava red i poredak u ljudskom društvu, ali ne na način bezočne vlasti, već na način pronicljive mudrosti.

Prvi znak te pronicljivosti je čovjekova *tewhīdska* spoznaja o Svevišnjem Bogu, koji širi Svoju milost svemirom i to baš zato da bi ga (svemir) potčinio čovjeku. Tu Božansku misao nalazimo upravo u kur'anskom poglavlju "Lukman": - *Zar ne vidite da vam je Svevišnji Bog potčinio sve što je u svemiru (sve što je na nebesima i na zemlji). I zar ne vidite da vas Svevišnji Bog dariva svakojakim darovima, onim koji su vam vidljivi i onima koji su vam nevidljivi. No, ima ljudi koji raspravljaju o Bogu bez znanja, bez uputstva i bez svojete knjige*.⁵

2) Nakon prvog i najbitnijeg zavjeta-savjeta, mudri Lukman podsjeća sina da je briga i njega roditelja odmah uz *tewhīdsku* spoznaju Svevišnjeg Boga. No, za razliku od prvog zavjeta, gdje se izravno obraća svome sinu, u drugom

---

³ Kur'an, 21:22.

⁴ Kur'an, 23:91.

⁵ Kur'an, 31:20.

zavjetu vjere Lukman podučava sina na način Božanske sistematično-postupne didaktike u smislu da Bog Svevišnji podsjeća čovjeka na roditeljsku primjerenost i napor u njegovom nastanku: - *Bog Svevišnji zapovijeda čovjeku da bude brižan i nježan prema svojim roditeljima. Čovjek treba da zna da ga je majka trudno nosila, te da ga nakon dvije godine odvoja od svog majčinog mlijeka. Stoga, kaže Svevišnji Bog, čovječe, budi zahvalan Meni i svojim roditeljima, jer na kraju ćete se svi opet Meni vratiti.*⁶

Ova Božanska misao da se na kraju svi ljudi vraćaju primordijalnom iskonu, tj. Svevišnjem Bogu, postaje jasna u nastavku ovog drugog Lukmanovog zavjeta-savjeta čiste vjere. Naime, uz uvažavanje roditeljske uloge u nastanku čovjeka odmah uz uvažavanje stvoriteljske moći Svevišnjeg Boga, sin mora znati da roditelji nemaju pravo navoditi svoju djecu na krivu predodžbu o Svevišnjem Bogu: - *No, ako te roditelji budu nagovarali na krivu predodžbu o Meni, tj. na širk (politeizam), nemoj ih slušati. Ali, ipak budi brižan i nježan prema njima. Ti gledaj da slijediš onoga koji se Meni vraća, jer na kraju ćete se svi Meni vratiti pa ću vas Ja o svemu što ste radili pravilno obavijestiti.*⁷

Dakle, svi zavjeti čiste vjere sadržani su prvom i osnovnom *tewhīdskom* principu, a to je čista vjera u Jednog Boga, koji vlada svjetovima. Mudri Lukman je tako poredao stvari svome sinu kao pouku i poruku svima nama, a to je da ovaj svijet i ovaj naš život ovisi o vječno živom Svevišnjem Bogu. U nastavku o drugim Lukmanovim zavjetima-savjetima sinu, ako Bog da.

U slijedećem nastavku:

Vjera je zavjet (18)

---

⁶ Kur'an, 31:14.

⁷ Kur'an, 31:15.